

Vlak voordat ik stierf

S.K. Tremayne

Vlak voordat ik stierf

Vertaald door Lidwien Biekmann

2018 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Just Before I Died*

© 2018 S.K. Tremayne

© 2018 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Lidwien
Biekmann

Omslagontwerp DPS Design & Prepress Studio, naar een ontwerp van
Claire Ward © 2018 HarperCollins Publishers Ltd

Foto's omslag Jayne Szekely/Arcangel Images, Dorota Gorecka/Trevillion
Images, Sveta Butko/Trevillion Images

Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3548 5

Huckerby Farm

Zaterdagochtend

DE DODE VOGELS zijn netjes op een rijtje gelegd. Ik weet niet waarom ze dood zijn. Misschien zijn ze afgeslacht door een huiskat, op die wrede manier waarop katten dat kunnen doen terwijl ze niet eens honger hebben; ze doden alleen voor hun plezier. Maar ik ken niemand in de wijde omtrek die katten heeft. Wij in elk geval niet. Adam houdt meer van honden: dieren die werken, jagen, ap-porteren, dieren die trouw zijn, loyaal.

Het is waarschijnlijker dat die kleine zangvogels zijn gestorven van honger en kou: de winter hier in Dartmoor is genadeloos. De laatste paar weken bijt het ijs in de zure grond, knaagt aan de knoes-tige bomen, jaagt de mensen naar binnen, van het kleine dorpie Christow tot Tavy Cleave, en heeft het de smalle weggetjes over de heidevelden en de moerasgronden – de *moors* – veranderd in ijsbanen.

Ik huiver als ik eraan terugdenk, leg mijn handen om mijn be-ker warme koffie en staar uit het keukenraam. De wegen hier zijn al een tijdje spekglad. Ja, ik had voorzichtiger moeten zijn, maar was het echt mijn schuld geweest? Ik had even opzijsgekeken, was heel even ergens door afgeleid. En toen was het gebeurd, op dat donkere weggetje langs het stuwmeer, het Burrator Reservoir.

Er lag niet veel ijs op dat stuk weg, maar het was genoeg ge-weest. Het ene moment reed ik met een slakkengangetje naar huis, en het volgende moment zat ik in een auto die ik niet meer onder controle had en raakte ik in een vreselijke slip; ik trapte tevergeefs op de rem en gleeed in de kille decemberschemering steeds verder naar het wachtende water. Het enige wat ik me ver-

der nog kan herinneren is een vreemd en overweldigend gevoel van onvermijdelijkheid, het gevoel dat dit mijn hele leven al stond te gebeuren: een plotselinge dood op mijn zesendertigste.

Het stijgende zwarte water had me kunnen verlammen, de afgesloten portieren hadden me opgesloten kunnen houden. Het ijzige vocht in mijn longen had mijn laatste adem kunnen verdrinken op die koude, anonieme decembervormiddag aan de rand van de moors met de steencirkels en de kale heuvels die langzaam aan de afdaling naar Plymouth beginnen.

Maar ik ging niet dood.

Ik vocht en ik zwom, mijn bloed kolkte... en ik overleefde het. Hoe me dat is gelukt weet ik niet meer. Ik herinner me alleen nog flarden van wat er is gebeurd, maar er komt langzamerhand steeds meer terug, net zoals mijn lichaam langzamerhand geneest. De blauwe plekken in mijn gezicht zijn bijna verdwenen. Ik heb het ongeluk op het nippertje overleefd en ik ben vastbesloten om mijn zegeningen te tellen, als een kleuter die op haar vingers telt.

Zegening één: ik hou van mijn man, Adam Redway, en hij houdt ook van mij. Hij is 38 en nog steeds heel knap, met die schitterende blauwe ogen en dat ravenzwarte haar. Bijna zwart dan, niet helemaal. Soms lijkt het alsof hij tien jaar jonger is en de eeuwige jeugd heeft, ook al heeft hij erg zwaar werk. Of misschien is dat wel dankzij zijn werk.

Hij verdient niet veel als ranger van het National Park, maar hij is hier geboren en hij is gek op de moors. En hij houdt van zijn werk, dat varieert van muurtjes repareren zodat de dartmoorpony's niet te ver kunnen afdwalen, met schoolklassen op pad gaan en ze de narcissen bij Steps Bridge laten zien, tot en met de toeristen bij de Lydford Gorge griezelverhalen vertellen over de Gubbins: de misdadigers die hier in de zestiende eeuw in grotten woonden, kannibalen werden en stierven door inteelt en waanzin.

Adam vindt alles aan de romantische, ruige moors geweldig. Hij houdt van de ongetemdheid, de mysterieuze sfeer, daar is hij mee opgegroeid. En in de loop der jaren heeft hij me er deelgenoot van gemaakt. We hebben een gelukkig huwelijk, of tenminste geluk-

kiger dan veel andere huwelijken. Ook al is het heel gewoon en doorsnee, voorspelbaar zelfs. Tot en met de seks. Ik weet zeker dat mijn vriendinnen van de universiteit me zouden uitlachen als ze wisten dat ik nu zo'n pretentieloos, huiselijk leven leid, maar ik vind het alleen maar heel geruststellend. Het leven gaat hier rustig zijn regelmatige gang. Ik bemin mijn man en hij bemint mij. We hebben het sinds het ongeluk niet meer zo vaak met elkaar gedaan, maar dat komt wel weer terug. Zoals altijd.

Waar kan ik nog meer dankbaar voor zijn? Wat is er nog meer waar ik blij mee ben in mijn leven? Daar moet ik me op concentreren. Want die flashbacks die ik krijg zijn behoorlijk pijnlijk.

Soms krijg ik heel plotseling verschrikkelijke hoofdpijn. Pijn die zó gruwelijk is dat de tranen me in de ogen springen. Dan is het alsof er iets in mijn hoofd wordt vermorzeld, alsof mijn botten mijn zenuwen vermalen.

Zoals nu. Ik krimp ineen, zet de grote koffiebeker op het aanrecht en druk mijn hand tegen mijn voorhoofd, tegen de zere plek waarmee ik waarschijnlijk op het stuur geklapt ben, waardoor mijn herinneringen aan een hele week zijn versplinterd als een laag ijs op een vennetje op de hei.

Diep ademhalen. Diep en rustig ademhalen.

Positief denken, heeft de dokter gezegd. Wees dankbaar voor elke dag. Dan genees je sneller. En kun je alles beter verwerken.

Ik hou van mijn werk op het toeristeninformatiecentrum van het National Park Dartmoor. Al is het niet de baan waar ik na mijn studie archeologie aan de universiteit van Exeter op had gehoopt. Geen droombaan dus en het betaalt slecht, maar ik mag de folders schrijven, en over de geschiedenis van de moors vertellen, dagjesmensen enthousiast maken, en soms meedoen met de opgravingen: we steken turf af op zoek naar draagbaren uit het Bronzen Tijdperk of *kistvaens* – stenen kisten – met neolithische schedels en dijbenen en ruggengraten, de overblijfselen van de mensen die hier ooit hebben geleefd toen het op de moors nog warmer en droger was. Vriendelijker.

Maar ik hou nog het meest van het granieten huis dat we hier

hebben gehoord; het ligt acht kilometer ten zuiden van Princetown, diep in de moors. Anderhalve kilometer van het volgende bewoonde huis, de boerderij van de Spaldings, en drie kilometer van het dichtstbijzijnde dorpje, waar een pub is en een winkeltje waar je vleeswaren en briketten kunt kopen, en niet veel meer. Ik hou van de afgelegen plek, de diepe sterrenhemel en de nog diepere stilte. Ik hou van de dromerige, met mos begroeide lijsterbesbomen die aan weerszijden van de weggetjes staan en die de mensen hier 'heksenbomen' noemen. Ik ben dol op de ruige, taaie, eigenzinnige geschiedenis. Huckerby was vroeger een echt boerenbedrijf; we hebben nog een paar schuren – half vervallen door de stormen en regenbuien die Dartmoor teisteren, 's zomers groeien er zelfs korenbloemen en koekoeksbloemen tussen de stenen –, maar de boerderij zelf, een klassiek langgerekt boerenhuis van waarschijnlijk zeshonderd jaar oud, is nog intact.

Ooit heeft hier waarschijnlijk een behoorlijk grote familie gewoond: de mensen aan de ene kant van het huis, en het vee, dat de mensen verwarmde, onder hetzelfde rieten dak aan de andere kant, zoals overal hier in Devonshire. Nu is het huis verbouwd, op het dak ligt leisteen, en binnen is het gemoderniseerd. Oké, het is moeilijk warm te stoken en het blijft vaak vochtig. Maar het heeft karakter. We wonen hier nu met z'n drieën: Adam, onze dochter Lyla, en ik. En onze twee honden, Felix en Randal.

Die namen komen uit een gedicht van Gerard Manley Hopkins. Ik hou van poëzie: ik schrijf soms zelf ook iets, maar dat laat ik aan niemand lezen. Ik verberg mijn gedichten, net zoals mijn dochter haar geheimen verbergt. Maar ik had behalve archeoloog ook graag dichteres willen worden. Toch zit ik daar niet mee, want ik ben best gelukkig en ik ben heel blij dat ik leef, hier, op deze plek en in dit huis waarin ik graag woon, samen met de man van wie ik hou en een dochter die ik aanbid.

Lyla Redway. Het meisje dat het leuk vindt om dode vogels op een rijtje te leggen.

Lyla Redway. Mijn dochter van negen, met haar blauwe pet en haar dikke zwarte parka, die daar in haar eentje op het erf aan het

spelen is, zoals meestal, vaak vergezeld door Felix en Randal, waar ze waarschijnlijk liever bij is dan bij wie dan ook.

Ik vind dat niet erg. Ze is gewoon een bijzonder meisje en helemaal zichzelf: kwetsbaar, excentriek, grappig, lief en aanbiddeijk. Welk ander kind gaat er nu op een ijskoude ochtend in januari buiten dode vogeltjes op een rijtje leggen?

Ze doet dat ook wel eens met stenen en takjes, of met bloedrode besjes. Of met de cadeautjes die Adam soms voor haar meeneemt: dingen die hij op de moors of op een *tor* heeft gevonden, zo'n granieten heuveltop die hier overal uit het landschap oprijst. Dingen waarvan hij weet dat hij haar er een plezier mee doet: piepkleine roze slakkenhuisjes, tere vogelbotjes, door de zon gebleekte adderschedeltjes. Zulke enigszins macabere heideschatten legt ze op een rijtje of in complexe figuren neer: ze maakt er mandala's van, zeshoeken, cirkels, ingewikkelde visuele symbolen die alleen zij begrijpt, en waarmee ze orde aanbrengt in haar eenzame wereld. De wereld waarin zij heerst.

En soms doet ze helemaal niets. Dan staat ze urenlang stil, luistert naar onhoorbare muziek, ziet dingen die niemand anders ziet, of misschien denkt ze dan terug aan gebeurtenissen uit haar heel vroege jeugd. Ik heb gelezen dat die vreemde trekjes, dat scherpe gehoor en dat opmerkelijk goede geheugen bij haar stoornis horen, er bijna het bewijs van zijn. Maar we willen geen diagnose laten vaststellen, willen haar liever niet laten onderzoeken, ondanks de overduidelijke symptomen.

Adam wil niet dat ze een etiket opgeplakt krijgt, dat ze in een hokje wordt gestopt, en ik ben het daar eigenlijk wel mee eens. We willen haar geen beperkingen opleggen, omdat ze zo gelukkig lijkt, ook al leeft ze in een isolement.

Maar vandaag lijkt ze wat minder blij.

Ze staat naar die vogeltjes te staren. Stokstijf. Dat is normaal voor haar, bij haar is het letterlijk hollen of stilstaan. Ze staat stokstijf, zoals nu, of ze danst en draait, huppelt en holt over de moors, of beklimt een heuveltop alsof ze overstroomt van energie die ze niet kan verdragen; dan fladdert ze met haar handen, knikt

en wiebelt, en kletst en kletst en kletst, ze lijkt dan wel de rivier de Dart bij Postbridge, zoals ze dan in zichzelf staat te babbelen en een stroom informatie opdreunt uit de vele boeken die ze leest.

Hyperlexie heet dat. Nog een symptoom. Te veel lezen.

Maar wat is daar mis mee? Met te veel lezen? Ik laat haar lezen zoveel als ze wil. Hele boeken per dag, duizenden woorden per uur. Daarmee vult ze haar hongerige ziel. Dat is, hoop ik, mijn geschenk aan haar.

Ze heeft de schoonheid van haar vader, met dat vrijwel zwarte haar en die doordringende ogen, maar haar liefde voor woorden heeft ze van mij. Misschien dat zij ooit de dichteres wordt die ik niet ben geworden. Misschien zal zij dan het leven vol archeologisch onderzoek en vol boeken leiden dat voor mij niet was weggelegd. Ik ben blij dat ze qua uiterlijk op haar vader lijkt in plaats van op mij, met mijn weinig bijzondere bruine haar, bruine ogen, doorsnee lengte, doorsnee gezicht. Niks bijzonders, gewoon Kath, die vrouw die met Adam Redway getrouwd is, die vrouw met die rare dochter, ze werkt bij het National Park en woont ergens *in the middle of nowhere* in de buurt van Hexworthy.

Dat ik bijna in het stuwmeer ben verdronken is zo'n beetje het bijzonderste wat mij in mijn hele leven is overkomen, het enige opmerkelijke dat je over mij kunt zeggen.

Alleen wil ik liever niet opgemerkt worden.

Ik doe het keukenraam open, waardoor de koude ochtendlucht naar binnen stroomt, en ik roep: 'Hé, lieverd, gaat het goed? Heb je het niet koud?'

Lyla beweegt niet. Ze blijft maar naar die dode vogels staren, die in rijen zijn neergelegd die doen denken aan de rituele stenen uit het Bronzen Tijdperk op de moors.

'Lieverd,' herhaal ik, maar niet ongeduldig, want ik ben eraan gewend dat ik bij Lyla vaak moet volhouden, dat ik dingen twee of drie keer moet herhalen wanneer ze ergens door geobsedeerd lijkt. 'Lyla-berry, ik wil even zeker weten dat je het niet te koud hebt, want het vriest! Waar zijn de honden?'

Nog steeds geen antwoord. Misschien moet ik naar buiten gaan, haar gezicht naar me toe draaien om haar duidelijk te maken dat ik tegen haar praat, dat dit een interactie moet zijn, dat mensen antwoord willen als ze iets vragen.

Ik sluit het raam, ga naar buiten en loop naar mijn dochter, terwijl ik mijn armen over elkaar doe tegen de koude wind. 'Interessant dat ze allemaal dood zijn, hè mam?'

Ze kijkt me aan met haar blauwe ogen, die net zo helder zijn als die van haar vader.

'Hoe bedoel je, schat?'

'Het zijn er zoveel, en ze zijn allemaal dood. Ik heb het gecontroleerd. Veel hè, wel twintig volgens mij.'

'Ik denk door de kou, Lyla. Het is echt een bitterkoude winter, veel erger dan anders.' Ik sla mijn arm om haar tengere lichaam.

'Hm.' Ze lijkt in gedachten verzonken, haalt haar schouders op en staart naar de vogels.

Ik volg haar blik en bekijk de trieste kleine lijkjes. Ze zijn bevestigd bevroren: om de snaveltjes zit een randje witte rijp. Ik weet niet precies wat voor soorten het allemaal zijn. Ik zie in elk geval een lijster, en ook een roodborstje. Lyla weet het vast: ze kent elke vogel en elk zoogdier, en de meeste bloemen hier op de moors.

'Nou, ik vond het zo zielig, mam, dat ze allemaal dood waren, daarom heb ik ze op een speciale manier neergelegd zodat ze samen begraven kunnen worden, dan zijn ze niet meer zo alleen.' Ze bukt en legt een paar vogeltjes zorgvuldig anders neer. Dat zorgvuldige en precieze van haar maakt me van streek. Ze maakt prachtige figuren, maar dit zijn dode vogels. Waar heeft ze die allemaal vandaan?

'Oké, prima, prima. Kom je zo eten?'

'Wacht even, mam, ik ben bijna klaar.'

Ik krijg de kriebels van dit enge spelletje van haar. Dode vogels die ze op een speciale manier arrangeert, ik snap het niet. Al die vogeltjes met hun glazige kraaloogjes op de bevroren modder.

Lyla draait een stijve merel een kwartslag naar rechts, dan weer terug en een kwartslag naar links.

‘Lyla! Toe. Zo is het wel genoeg.’

Ze komt overeind en glimlacht naar me. ‘Wil je niet dat ik de hele dag dode vogels rangschik? Vind je dat onaangepast gedrag?’

Ik sta met mijn mond vol tanden. Totdat het tot me doordringt dat mijn dochter me voor de gek houdt, dat ze me plaagt met mijn bezorgdheid. Lyla kan soms verbazingwekkend volwassen grapjes maken, waar een groot, haast surrealistisch zelfinzicht uit spreekt. Dat is een van de redenen dat we geen diagnose willen.

‘Nee hoor. Ik vind het volstrekt normaal dat jij al die enge dooie vogels in rijtjes en cirkels neerlegt.’ Ik grinnik en sla mijn armen weer om haar heen. ‘Wat zijn het eigenlijk voor vogels? En wat maak je ervan, een gezicht of zo?’

Maar ze deinst terug en kijkt de andere kant op, langs het karrenspoor, langs het aangeplante sparrenbos, langs Hobajob’s Wood, alsof ze iets hoort. Heel ver weg. Ik heb meegemaakt dat ze auto’s al minuten voordat ze er waren hoorde aankomen, veel eerder dan wie dan ook.

‘Lyla?’

Wat hoort ze? Een raaf die hoog in de staalgrijze lucht zeilt maakt een krassend geluid, maar Lyla luistert naar iets anders, iets van verder weg. Het is alsof ze iets voelt naderen, iets wat van de granieten heuveltoppen op ons afkomt. De herinneringen doen me pijn. Felle steken schieten door mijn hoofd.

‘Lyla.’

Geen antwoord.

‘Lyla, wat is er? Hoor je iets?’

‘Alleen maar die man weer, mama, de man op de moors.’ Haar woorden blijven als spookachtige dampen in de kou hangen. Ze heeft haar parka opengeritst en ik zie dat ze daar alleen maar een t-shirt onder aan heeft. Ze zou het ijskoud moeten hebben, maar ze heeft nooit last van de kou: ze is dol op de felle winters hier op Dartmoor, net zoals haar vader. Allebei genieten ze van die kou. Van de sneeuw. Van de ijspegels die aan de granieten rotsen hangen. ‘Wist je, mam, dat als je heel veel kraaien ziet dat het dan roeken zijn, maar een roek in z’n eentje is een kraai. Wist je dat?’

Ik pak haar weer vast. 'Lyla.'

Ze wurmt zich los. 'Laat me los, mam, laat me nou.'

Ze snauwt het. Dat doet ze altijd als ze boos is, of geschrokken, of overprikkeld: dan snauwt en grauwt ze en fladdert met haar handen. Ook op school, ze kan er niets aan doen, maar de andere kinderen lachen haar uit of zijn bang voor haar. Waardoor ze nog verder in een isolement raakt. Ze heeft bijna geen vriendjes of vriendinnetjes. Geen echte.

'Lyla. Hou daarmee op.'

'Ga weg, grrr...'

'Alsjeblieft...'

'Grrrah!'

Ik kan er niets tegen doen. Ik doe een stap achteruit en kijk naar haar terwijl ze naar het hek loopt en onze honden roept: ik hoor ze blaffen, en zie dan onze twee grote kruisingen achter haar aan rennen.

Ze kan nu zomaar twee uur wegblijven, een halve dag zelfs, dan rent ze door de velden, struint door Hobajob's Wood, op jacht naar het Saksische kruis in de brandnetels bij de beek, met Felix en Randal naast zich. Adam heeft die honden zogenaamd voor Lyla gekocht, maar hij is net zo dol op ze als zij. Ze jagen, als echte honden. Ze nemen dode konijnen mee naar huis, konijnen met een slaphangende nek en een kop waar het bloed uit drupt. Adam vindt het leuk om die nog warme, stinkende lijken te villen waar Lyla bij is, haar te leren hoe dat sinds jaar en dag op Dartmoor gebeurt. Dan vilt hij die beesten en werpt de hongerige honden af en toe een stuk rauw vlees toe. *Hier, vreet maar op jullie.*

Lyla is inmiddels al een heel eind weg.

Wat kan ik eraan doen?

Laat haar maar spelen, denk ik, laat haar maar gaan. Lyla is duidelijk nog steeds van slag door mijn ongeluk. We hebben geprobeerd om er zo voorzichtig mogelijk met haar over te praten. Ik heb haar verteld dat ik over een bevroren weggedeelte ben geslipt en dat de auto in het water terecht is gekomen. Verdere details hebben we haar bespaard, maar ze heeft er op school of op tv vast het

een en ander over opgevangen. Of er iets over op internet gelezen. We hebben Lyla uitgelegd dat mijn geheugen nog wazig is, maar dat dat wel weer goed komt. Retrograde amnesie. Komt vaak voor na een auto-ongeluk, het wordt veroorzaakt doordat de hersenen een flinke opdonder hebben gekregen.

Ik ga weer naar binnen, was mijn koffiemok af in de gootsteen en staar uit het raam. In de verte klinkt geblaf, het komt dichterbij, wordt luider. Dan komen ze binnenstormen, de grote honden vrolijk blaffend. Lyla blijft in de deuropening staan en lijkt de snijdende wind in haar rug niet op te merken.

‘Papa is weer op de moors,’ zegt ze.

‘Wat?’

Ze kijkt me met een wezenloze, onpeilbare blik aan. ‘Hij is daar weer, alsof hij op ons let. Dat is toch papa’s werk?’

‘Ja,’ zeg ik. ‘Hij is de parkranger. Hij moet patrouilleren en op de mensen letten.’

Lyla knikt, haalt haar schouders op en gaat achter de honden aan naar de woonkamer. Ik kijk haar na en vraag me af hoe het kan dat ze haar vader heeft gezien. Hij is vandaag op zijn gewone werkterrein, helemaal aan de andere kant van Postbridge. Wat doet hij hier dan? Misschien vergist Lyla zich, of is ze in de war. Wat ik haar niet kwalijk kan nemen, die verwarring, die ontregeling.

Want haar moeder is bijna doodgegaan. Heeft haar bijna voor altijd in de steek gelaten.

Princetown

Maandagochtend

MIJN DOCHTER IS stil, en mijn echtgenoot doet er grimmig het zwijgen toe. De auto maakt weer dat akelige knarsende lawaai als Adam naar een andere versnelling schakelt. Maar dat kan me niet schelen. Boven Princetown staat een strakke, heldere lucht en vandaag krijg ik mijn vrijheid terug.

Ik ga een eigen auto kopen, ter vervanging van de auto die nog op de bodem van het Burrator Reservoir ligt. Dat is een geweldige opluchting voor me. Je kunt op Dartmoor – vooral op zo'n afgelegen plek als Huckerby Farm – bijna niet zonder eigen vervoer. Er rijden nauwelijks bussen, de spoorlijn is in de jaren zestig gesloopt, en in de winter komt er op de eenzame wegen soms een hele dag geen auto langs, dus je kunt er zelfs niet liften.

In de weken na mijn ongeluk heeft Adam me in zijn aftandse Land Rover van het National Park naar mijn werk gebracht en samen met mij boodschappen gedaan, maar dat heeft tot nogal veel irritaties geleid. Adam is wel vaker zwijgzaam, maar steeds als hij me helemaal naar de ALDI in Tavistock moest brengen, voelde ik zijn onderdrukte ergernis.

Maar vandaag ga ik een tweedehands Ford kopen van een neef van Adam. We hebben wat geld bij elkaar gesprokkeld – God mag weten waarvandaan –, terwijl Adam nog met de verzekering in de clinch ligt. Adam is erg goed met alles wat met auto's, machines, loodgieterswerk en kachels te maken heeft, en ik vind dat soort mannelijke dingen erg stoer van hem.

Ik draai me om en kijk naar Lyla, die in haar grijs-witte school-

uniform op de achterbank zit. Ze staart uit het raam naar de saaie huizen van de buitenwijken van Princetown.

‘Hé, konijntje van me. Vanaf vandaag kan ik je weer zelf naar school brengen, fijn hè?’

Ze zegt niets terug, blijft naar buiten kijken en tikt zacht met haar nagels op de ruit. Ik weet niet waarom ze dat doet. Misschien omdat ze dat geluid ook leuk vindt? *Tinkel-tankel*-geluiden noemt ze die. Gekraak, gerinkel, zachte metalen geluidjes zoals het zilveren gerinkel van munten of sleutels.

Toen we een keer in een zomers hooiveld in de buurt van Buckfast stonden, zei ze tegen me dat ze het geluid van vlinders zo mooi vond.

Maar er zijn ook geluiden waar ze een hekel aan heeft. Stadsgeluiden. Verkeer. Sirenes. Het geluid van grote groepen mensen. Dat is een van de redenen waarom we naar het afgelegen Huckerby zijn verhuisd.

‘Lyla?’

Ze kijkt me met haar grote blauwe ogen aan. Afwezig. ‘Mmm?’
‘Hoorde je wat ik zei?’

Ze schudt haar hoofd, fronst haar wenkbrauwen en kijkt wat afstandelijk, alsof ik iets verkeerd heb gedaan maar zij te beleefd is om dat te zeggen. Er gaat een steek van medelijden door me heen. Mijn dochter, nog maar negen jaar, met al haar problemen en beperkingen en dromen, met haar gelach dat ik soms niet hoor. Een meisje dat namen verzint voor vliegen en stenen en kikkers, dat lies en tere viooltjes plukt in de stenencirkels – de Nine Maidens en de Seven Lords’ Land – en die tussen de bladzijden van een boek droogt. Mijn meisje, mijn enige dochter. Het idee dat ik dood had kunnen gaan en haar dan had achtergelaten, vervult me met een verschrikkelijke droefheid waar ik bijna van moet huilen, maar ik vecht tegen de tranen.

Sinds het ongeluk word ik wel meer overvallen door zo’n plotseling verdriet of plotselinge woede, maar ik leer daar steeds beter mee omgaan. En vandaag voel ik me juist vrolijk. Vrolijker. Vastbesloten om positief te zijn: ja, het is winter, maar de winter is de baarmoeder van de lente.

De motor knarst en gromt.

‘Lieverd, ik zei dat mama vandaag een andere auto krijgt, dus dan wordt het allemaal veel makkelijker en dan hoeft papa niet steeds te rijden.’ Ik kijk opzij naar Adam. ‘Dat is toch fijn, Adam? Volgens mij begin je het aardig zat te worden dat je mij steeds overal naartoe moet brengen.’

Adam knikt, blijft zwijgen, en slaat links af de hoofdweg van Princetown in, die letterlijk en figuurlijk afdaalt: van de negentiende-eeuwse herbergen en de nieuwe, glimmende kantoren van het National Park naar de grimmige contouren van de gevangenis, die er zelfs in het felle zonlicht somber en dreigend uitziet.

‘Daar zijn we.’ Adam parkeert de auto voor de school en trekt hard aan de handrem. Hij draait zich om naar Lyla. ‘Oké, Lyla. Kusje.’ Ze komt niet in beweging.

Adam probeert het nog eens. ‘Kom op, lieverd, geef papa eens een dikke kus.’

Ze schudt haar hoofd en kijkt boos. Dat is niks voor haar. De band met haar vader is juist heel sterk, soms benijd ik die twee als ze er samen op uit trekken op de moors, naar de roofvogels kijken die boven Blackslade door de lucht zweven op de zomerse thermiek.

Ze doet plotseling de deur open. En drukt haar *Jungle Book*-broodtrommeltje en schooltas tegen zich aan. ‘Ik ga weg,’ zegt ze, zonder Adam of mij aan te kijken, alsof ze het tegen de wereld in het algemeen heeft in plaats van tegen ons.

‘Dat is goed, schat, ga maar gauw. Vanavond maken we iets speciaals te eten. Die viskoekjes die je zo lekker vindt.’

Ze knikt, met een strak gezicht. Zonder ons aan te kijken. Dan stapt ze uit en loopt naar het schoolhek.

Adam reikt naar het contactsleuteltje om de motor te starten en weg te rijden, maar ik leg mijn hand op de zijne. ‘Nee, wacht. Ik wil nog even kijken.’

‘Waarnaar?’

‘Gewoon. Hoe het gaat.’

Hij zucht. ‘Jij ook altijd.’ Maar hij laat het sleuteltje los en dan kijken we samen naar Lyla die het schoolplein op loopt.

Ze blijft heel even aarzelend staan.

Dat heb ik haar al zo vaak zien doen. Ze probeert zich normaal te gedragen. Ze zet zich schrap om zo goed mogelijk met de andere kinderen om te gaan. Zou haar dat zo langzamerhand niet beter lukken? Vanuit de auto kijken we machteloos toe.

Er zijn veel kinderen op het schoolplein. Op deze eerste dag van de week zijn ze druk aan het spelen, kibbelen, lachen en rennen: jongens en meisjes, blond en donker, zitten achter elkaar aan of vertellen elkaar de laatste nieuwtjes en grapjes.

Lyla loopt tussen hen door. Alleen, onopgemerkt. Ze blijft staan en kijkt om zich heen, bleek, onzeker. Ik weet zeker dat ze graag met de anderen mee zou willen doen, maar ze is te verlegen, sociaal te onhandig om een gesprek te beginnen.

En ze weet niet hoe ze zich gewoon bij een spel kan aansluiten.

Daarom kijkt ze wat rond, prutst langdurig aan een knoop van haar vest. Misschien hoopt ze dat er iemand naar haar toe zal komen, met haar zal gaan kletsen of spelen. Maar de kinderen lopen langs haar heen en doen alsof ze lucht is.

'Jezus,' zegt Adam zacht.

Dan raapt Lyla haar moed bij elkaar en loopt terug naar het hek, naar een groter meisje dat net aan komt lopen. Volgens mij ken ik haar. Ja, dat is Becky Greenall. Ze is populair, goed in spelletjes, sociaal, zelfbewust. Alles wat Lyla niet is. Mijn medelijden en bezorgdheid zwellen aan. *Niet zo gaan lachen*, denk ik, *ga alsjeblijft niet zo raar lachen*. Maar als Lyla vlak bij Becky is, vertrekt haar gezicht toch in die vreemde grijnslach, die merkwuurde, aapachtige grimas die volgens Lyla een gewone lach is, maar daar totaal niet op lijkt. En ze steekt haar duim naar Becky op.

Ze lijkt totaal geschift.

Becky Greenall staart Lyla aan en slaat haar hand voor haar mond om niet te laten merken dat ze Lyla uitlacht, of misschien is ze wel geschrokken.

Lyla probeert het nog eens. Nu maakt ze een klein sprongetje en fladdert met haar handen alsof ze een vogel is.

Ik ben haar moeder, maar ik heb geen flauw idee wat ze aan het doen is. Probeert ze nou een vogel na te doen?

Becky kan haar lachen inmiddels niet meer inhouden. Dan loopt ze langs mijn dochter en roept iets naar een paar andere meisjes, die naar haar zwaaien. Ze loopt naar het groepje toe en ze gaan samen giechelend naar binnen. De dag begint. De hele klas rent naar binnen.

Behalve Lyla, die nog als enige op het schoolplein staat.

Ze staat in haar eentje de andere kinderen na te kijken. Alleen haar afhappende schouders verraden haar emoties. Haar eenzaamheid.

Ik zou het liefst naar haar toe willen rennen en haar omhelzen, haar tegen me aan drukken, haar opvrolijken, maar dat zou geen zin hebben, ze zou me alleen maar van zich af duwen. En nu loopt ze langzaam naar de schooldeur en gaat ook naar binnen.

'Jezus,' zegt Adam weer. 'Jezus christus.'

Ik snap hoe hij zich voelt. Intens verdrietig, net als ik. Een auto-ongeluk en een hersenschudding kom ik wel te boven, maar dit is iets waar ik totaal geen raad mee weet.

We zwijgen. Adam start de motor, keert, en rijdt driehonderd meter door naar het kantoor van het National Park. Hij zet de motor uit alsof hij met me wil praten. Maar voordat hij dat doet, zeg ik: 'We moeten iets doen. Dit kan zo niet doorgaan. Het is nog erger dan vorig jaar.'

Adam kijkt voor zich uit. 'Maar thuis is ze wel vrolijk. Ze is gek op de moors. En op de honden. Oké, het is wel naar dat ze op school geen aansluiting vindt, maar is dat echt zo erg? Misschien is ze gewoon een einzelgänger. Dat kan toch?'

Ik zie het verdriet in zijn ogen; ik weet wat Lyla voor Adam betekent. Hij zou voor haar door het vuur gaan. Iemand kunnen doden om haar te beschermen. Hij wil het beste voor haar. En meestal luister ik naar hem, ben ik geneigd hem te geloven. Maar dan denk ik eraan hoe ongemakkelijk ze net nog op de achterbank zat, hoe eenzaam ze over het schoolplein liep, hoe vernederend zoiets moet zijn. Ik zie voor me dat ze alleen in de schoolbank zit, met

niemand praat. En dat ze in de pauze waarschijnlijk ook wel alleen zal zijn, dat vreemde, excentrieke meisje met die rare lach, dat tegen zichzelf praat over mieren en salamanders terwijl haar klasgenootjes met elkaar kletsen over selfies en over muziek.

Ik kan dat alles niet meer negeren.

‘Nee, Adam. We kunnen niet blijven doen alsof dat allemaal wel acceptabel is, dat ze alleen een beetje anders is dan anderen. Er klopt gewoon iets niet.’

Ik zie zijn kaakspieren bewegen: hij klemt zijn tanden op elkaar. ‘Wat wil je daarmee zeggen?’

‘We moeten iets ondernemen, iets dóen! Want volgens mij is ze helemaal niet vrolijk, ook thuis niet. Eergisteren heb ik gezien dat ze met dode vogels in de weer was, daar maakte ze een figuur van op de grond. Dat heb ik haar nog nooit zien doen met zo veel dode vogeltjes. Dat is toch raar?’

Adam staart voor zich uit. Hij heeft zijn rangeruniform aan: een groene fleece, een groene broek en bergschoenen. Voor de meeste mannen niet flatteus, maar Adam staat het goed. Stoer en mannelijk. Ik denk eraan dat we al een tijdje geen seks meer hebben gehad. Dat wil ik weer, ik wil dat hij zich naar me omdraait en me zoent; soms doet hij dat nog wel, dan zoent hij me opeens vol hartstocht als we in de auto zitten, of over de hei wandelen. Heerlijk vind ik dat. Maar nu zijn zijn felle blauwe ogen strak op de horizon gericht, alsof hij verder kijkt dan dit afschuwelijke Princetown.

Ik voel zijn hevige verlangen, maar dat is geen verlangen naar mij: hij wil weg, naar buiten, de heuvels in. Hij wil naar de hooggelegen noordelijke moors, uitkijken vanaf Great Kneeset naar High Willhays, Black Tor, Hangingstone Hill, Cut Hill, Fur Tor, Great Mis Tor, de plekken waar hij van houdt, die hij al sinds zijn jeugd kent. Hij is een kind van de moors, net als zijn dochter. En niet net als ik.

‘Kijk die rothuizen dan,’ zegt hij.

‘Wat?’

Hij knikt naar een rijtje grijze sociale huurwoningen: de dienstwoningen van de gevangenvaarders.

‘Mijn vader heeft daar nog als metselaar aan gewerkt. Moet je je voorstellen. Stel dat dat je levenswerk is. Dat je de lelijkste klotehuizen van Engeland hebt gebouwd. Geen wonder dat hij aan de wodka is gegaan.’

Hij lacht schamper. Hij kan niet goed opschieten met zijn vader, een zuiplap, een ruziezoeker en rokkenjager die overal kinderen heeft verwekt, van Exeter tot aan Okehampton. Adam kan het veel beter vinden met zijn oom, Eddie Redway, die op een pachtboerderij in de buurt van Chagford woont. Daar heeft Adam het grootste deel van zijn jeugd doorgebracht, op de boerderij van oom Eddie, op de vlucht voor de dronken ruzies thuis. Op die schilderachtige kleine boerderij heeft hij de moors leren kennen, samen met zijn druktemakers van neefjes, daar jatte hij appeltjes in Luscombe, viste hij op forel in de Teign.

De Redways wonen al talloze generaties op de moors. Ze zijn er pachtboeren, mijnwerkers en turfstekers geweest, al sinds er een kerk staat in Sheepstor. De ruige koeien zitten hun in het bloed, en de buizerds in het hoofd.

Ik ben blij dat mijn dochter dit alles heeft geërfd. Zij kan aanspraak maken op Dartmoor op een manier waarop ik dat niet kan. Maar vandaag doet dat er even niet toe. Op dit moment heeft mijn dochter hulp nodig van een moderne therapeut, en dat moeten Adam en ik bespreken.

‘Adam, kom op. Ik vind echt dat het tijd is om met haar naar een dokter te gaan. Om haar echt grondig te laten diagnosticeren. Als het echt asperger is, dan...’

‘Ik wil verdomme niet dat ze een of ander etiketje opgeplakt krijgt. Dat weet je.’

‘Maar ik heb er wat over gelezen, met mensen gepraat, op internet gezocht. Ze zeggen dat hoe eerder het wordt vastgesteld, hoe beter het verloop is, hoe eerder er iets wordt gedaan, hoe beter het resultaat.’

Hij schudt zijn hoofd. ‘Ik ga geen bordje om haar nek hangen. *Kijk. Dit is Lyla Redway. Ze is hopeloos. Heb meelij.* Sodemieter toch op.’

‘Kinderen met asperger zijn helemaal niet hopeloos!’ zeg ik met stemverheffing. ‘Zoiets mag je niet zeggen. Het is een spectrum, daar zit iedereen ergens op, alleen zij zit iets verder dan wij. Daarom kan ze wel wat hulp gebruiken. En ze begint zich echt vreemder te gedragen. Dat met die vogels, dat was zó eng. Adam! Luister alsjeblieft naar me. Het gaat slechter met haar.’

Adam strekt zijn armen uit en legt zijn grote handen op het stuur, alsof hij weg wil scheuren.

‘Ja, en waarom denk jij dat dat zo is? Nou?’

‘Wat bedoel je?’

Nu kijkt hij wel naar me, zijn blauwe ogen schieten vuur. ‘Ja, en waarom denk jij verdomme dan dat het slechter met haar gaat?’

Ik ben volkomen van mijn stuk gebracht door die plotselinge vijandigheid. ‘Hoe bedoel je dat? Waarom doe je zo? Ik kan er toch niks aan doen? Het is toch niet mijn schuld dat het slechter met haar gaat?’ Nu begin ik ook kwaad te worden. ‘Godsamme, Adam, het was een ongeluk! Ik ben geslipt op een stuk ijs.’ Ik kijk hem aan, probeer iets vriendelijks in zijn gezicht te zien. ‘Ik snap het niet, Lyla en jij zouden blij moeten zijn dat ik nog leef. Ik was er bijna geweest! Maar ik leef! En trouwens, we hebben het over onze dochter, niet over mij. Het gaat nu even om háár.’

‘Ik denk ook alleen maar aan haar,’ zegt hij zacht en dreigend. ‘En nu moet ik naar mijn werk. Geld verdienen. Voor Lyla.’ Zonder nog een woord te zeggen, leunt hij voor me langs en doet mijn autoportier open, als uitnodiging aan mij om uit te stappen.

Zijn stoppelige kaken zijn op elkaar geklemd, zijn wenkbrauwen zijn gefronst. Hij laat zich niet vermurwen. Hij kijkt me aan zoals Lyla mij ook aankeek. Op zijn hoede. Afstandelijk. Het lijkt wel alsof iedereen in ons vroeger zo hechte gezinnetje elkaar op eens wantrouwt. En ik heb geen idee waarom.

‘Oké, Adam, maar je kunt me niet op andere gedachten brengen. Deze keer niet.’

Ik stap uit, hijs mijn tas over mijn schouder, en kijk hem na terwijl hij met knarsende versnelling wegrijdt. Als ik me omdraai

naar het kantoor van het National Park, voel ik de dreiging van de grote gevangenis die achter me opdoemt.

De gevangenis waarvan je de aanwezigheid hier in Princetown altijd en overal voelt.